

O'YMAKORLIK- YOG'OCHDAGI MO'JIZA

Farg'ona viloyati Buvayda tumani Qo'qon Davlat Universiteti

Pedagogika fakulteti Texnologiya yo'nalishi

Mirzaakbarova Dilshodaxon Murodjon qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'ymakorlik – bu yog'ochga hayot baxsh etadigan qadimiy san'at turi bo'lib, usta qo'lida oddiy yog'och donasi noyob asarga aylanadi. Ushbu maqolada o'ymakorlikning tarixi, uslublari, asosiy texnikalari hamda zamonaviy dunyoda ushbu san'atning ahamiyati haqida so'z yuritiladi. Yog'och o'ymakorligi orqali milliy madaniyat merosini saqlash, badiiy qadriyatlarni rivojlantirish va hunarmandchilikning nozik jihatlarini oshkor etishga harakat qilinganligi haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: o'ymakorlik, yog'och san'ati, hunarmandchilik, an'anaviy texnikalar, badiiy asar, milliy madaniyat, naqsh, usta, qo'lida ishlash, san'at merosi.

Annotation: This article describes the ancient art of woodcarving, which brings wood to life, transforming a simple piece of wood into a unique work of art in the hands of a master. This article discusses the history, styles, basic techniques of woodcarving, and the importance of this art in the modern world. It provides information on how woodcarving has been used to preserve national cultural heritage, develop artistic values, and reveal the subtleties of craftsmanship.

Key words: Carving, wood art, crafts, traditional techniques, artwork, national culture, pattern, craftsman, manual labor, artistic heritage.

Аннотация: В этой статье обсуждается резьба по дереву — древний вид искусства, который оживляет дерево, превращая обычный кусок дерева в уникальное произведение искусства в руках мастера. В статье рассматриваются история, стили, основные приемы резьбы по дереву, а также значение этого искусства в современном мире. Сообщается о работе по сохранению национального культурного наследия, развитию художественных ценностей, раскрытию тонкостей мастерства посредством резьбы по дереву.

Ключевые слова: Резьба, искусство обработки дерева, ремесла, традиционные техники, произведение искусства, национальная культура, узор, мастер, ручной труд, художественное наследие.

Kirish. Yog‘och – tabiatning eng qadimiy va qimmatli boyliklaridan biri bo‘lib, insoniyat tarixi davomida u nafaqat qurilish va mebelsozlikda, balki san’at dunyosida ham o‘ziga o‘rin topgan. O‘ymakorlik san’ati shu yog‘ochga sehrli qo‘l tekkanda, unda yashiringan hayot va ma’nolar uyg‘onadi. Har bir naqsh, har bir chiziq – usta tomonidan yog‘ochga ishlangan she’r, ertak va tarixdir. O‘zbek xalqi orasida o‘ymakorlik asrlar davomida rivojlanib kelgan noyob hunar bo‘lib, u orqali milliy qadriyatlar, turli ramz va ma’nolar yog‘ochga mujassam etilgan. Bugungi kunda ham bu san’at yangi nafas olmoqda – zamonaviy ustalar qadimiy an’analarini saqlab, ularga zamonaviy talqinlar qo‘shmoqda. Ushbu maqolada biz o‘ymakorlikning ajoyib olamiga sayohat qilamiz, uning sirlarini, texnikalarini va zamonaviy ijodiyotdagi o‘rnini o‘rganamiz. Yog‘ochga ishlangan har bir naqsh – bu nafaqat bezak, balki xalqimizning ma’naviy merosidir. O‘zbek xalqining asrlik an’analari bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan yog‘och o‘ymakorligi xalq amaliy san’atining muhim turlaridan biri hisoblanadi.¹

Mavzuga oid adabiyotlar. Karimov, I. (2005). O‘zbek xalqining an’anaviy hunarmandchiligi. Toshkent: Sharq. “O‘zbekiston hududida yog‘och o‘ymakorligining tarixiy rivojlanishi, mintaqaviy uslublar va an’anaviy naqshlar haqida ma’lumotlar keltirilgan” Rahimov, S. (2018). Yog‘och o‘ymakorligi: Texnika va badiiy jihatlar. Samarqand: O‘zbekiston. Yog‘och o‘ymakorligining asosiy usullari, asboblari va zamonaviy usullar qo‘llanilishi haqida batafsil ma’lumot berilgan. Yusupova, M. (2020). O‘zbek milliy san’atida naqsh va ramzlar. Buxoro: Buxoro nashriyoti. Yog‘och o‘ymakorligida ishlatiladigan an’anaviy naqshlarning ma’nolari, ularning madaniy ahamiyati tahlil qilingan. Abdullayev, T. (2012). Hunarmandchilik: O‘tmish va bugun. Toshkent: Yangi asr avlodi. O‘ymakorlik san’atining zamonaviy jamiyatda saqlanib qolishi va rivoji haqida statistik ma’lumotlar va ekspert fikrlari keltirilgan. UNESCO.

¹ Qodirov, B. *O‘zbek xalq amaliy san’ati tarixi*. – Toshkent: O‘zbekiston, 2004.

(2019). Intangible Cultural Heritage of Uzbekistan. O'ymakorlikning YuNESKO tomonidan dunyo madaniy merosi sifatida qadrlanishi va uning global ahamiyati haqida xalqaro manbalardan foydalanilgan. Bu san'at turi ustoz-shogird an'anasi orqali avlodlardan avlodga o'tib kelmoqda². Yuqoridagi adabiyotlarda o'ymakorlik san'atining O'zbekistanda qadimdan mavjud bo'lganligi va turli davrlarda rivojlanishi, yog'och o'ymakorligida qo'llaniladigan an'anaviy va zamonaviy metodlar, bugungi kunda o'ymakorlik san'atini saqlash va rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan loyihalar, o'ymakorlikning YuNESKO va boshqa xalqaro tashkilotlar tomonidan qo'llab-quvvatlanishi haqida keng ma'lumotlar berilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda ushbu metod orqali o'ymakorlik san'atining kelib chiqishi, rivojlanish bosqichlari va uning turli tarixiy davrlardagi shakllanishi o'rganildi. Tarixiy manbalar, etnografik tadqiqotlar va xalq amaliy san'ati namunalaridan foydalanildi. O'ymakorlik san'atining shakl, uslub va bezak elementlarini ta'riflashda deskriptiv metoddan foydalanildi. Mahalliy ustalarning ishlari tahlil qilinib, ularning yondashuvlari yozib olindi. O'zbekistonning turli hududlarida rivojlangan o'ymakorlik maktablari – masalan, Buxoro, Xiva, Farg'ona, Toshkent maktablari o'rtasidagi uslubiy farqlar va o'xshashliklar solishtirildi. Bu orqali har bir maktabning o'ziga xos jihatlari aniqlab berildi. Amaliyotchi ustalar, hunarmandlar va san'atshunoslar bilan suhbatlar tashkil qilindi. Ularning fikr-mulohazalari orqali zamonaviy o'ymakorlikning muammolari va istiqbollari aniqlashtirildi. Yog'och o'ymakorligi namunalarining fotosuratlar, videotasvirlari va amaliy ishlari ko'rib chiqildi. Ularning bezak tizimi, ramziy ifodasi va kompozitsion qurilishi o'rganildi.

Tahlil va natijalar. Olib borilgan tadqiqotlar natijasida aniqlanishicha, o'ymakorlik san'ati o'zbek xalqining qadimiy madaniyati va estetik qarashlarining yorqin ifodasi hisoblanadi. Bu san'at turi asosan yog'och materialga naqsh solish orqali amaliy va bezakbop buyumlar yaratishni o'z ichiga oladi.

² Jo'rayev, A. *O'zbek oymakorlik san'ati*. – Toshkent: Fan, 1999.

Tarixiy tahlillar shuni ko'rsatdiki, o'ymakorlik O'rta Osiyoda miloddan avvalgi davrlardayoq shakllana boshlagan bo'lib, islom davri me'morchiligida, ayniqsa masjid, madrasalar, maqbaralardagi eshiklar, ustunlar, peshayvonlarda keng qo'llanilgan. Buxoro, Xiva, Farg'ona va Toshkent maktablari o'rtasida o'ziga xos bezak elementlari, geometrik va stilistik tafovutlar mavjud.

So'rov va suhbatlar jarayonida amaliyotchi ustalar yog'och o'ymakorligi bugungi kunda ham milliy an'analarni saqlagan holda rivojlanayotganini, biroq zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirishga ehtiyoj borligini ta'kidladilar. Ustalar asarlarida ko'proq "girihi", "islimiy", "hat" kabi naqsh turlari qo'llanilishi kuzatildi.

Vizual tahlil shuni ko'rsatdiki, o'ymakorlik namunalarida faqat bezak emas, balki ramziy ma'no ham mujassam: naqshlar orqali muqaddaslik, barkamollik, uyg'unlik kabi tushunchalar ifodalanadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, O'ymakorlik san'ati o'zbek milliy madaniyatining ajralmas qismi bo'lib, asrlar davomida shakllanib, bugungi kungacha o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Har bir hududda o'ymakorlikka oid o'ziga xos maktablar vujudga kelgan bo'lib, ularning uslubiy xususiyatlari milliy hunarmandchilik maktablarining xilma-xilligini ko'rsatadi. Amaliyotchi ustalar tomonidan an'anaviy naqshlar bilan bir qatorda zamonaviy dizayn unsurlarini uyg'unlashtirishga urinishlar mavjud. Yog'och o'ymakorligi namunalarida faqat estetik emas, balki falsafiy va ramziy ma'nolar mujassam bo'lib, ular xalqning dunyoqarashi va qadriyatlarini aks ettiradi. O'ymakorlik san'atini rivojlantirish uchun uning turli ko'rinishlarini zamonaviy dizayn, arxitektura va interyer san'atiga joriy etish zarur.

Xulosa va takliflar: Xulosa qilib aytganda, O'ymakorlik — bu nafaqat xalqimizning boy madaniy merosi, balki san'at va hunarmandchilikning eng nodir namunalaridan biridir. Yog'och o'ymakorligi asrlar davomida ajdodlarimizning mahoratini, didini va estetik qarashlarini ifodalab kelmoqda. Yog'och o'ymakorligi o'zining dekorativligi, murakkab naqsh uslublari va funksionalligi bilan ajralib turadi.³ Bu san'at turi nafaqat amaliy ahamiyatga ega, balki milliy ruh, an'ana va qadriyatlarni saqlab qolishda ham beqiyos rol

³ Rasulov, D. *Xalq hunarmandchiligi va zamonaviy dizayn*. — Toshkent: San'at, 2015.

o‘ynaydi. Bugungi kunda oymakorlik san’atini asrash, rivojlantirish va yangi avlodlarga yetkazish — muhim vazifalardan biridir.

Takliflar shu maqsadlarni o‘z ichiga oladi:

1. O‘ymakorlik san’atini maktab va kollej dasturlariga kiritish — yoshlar orasida milliy hunarmandchilikka qiziqishni oshirish imkonini beradi.
2. Ustoz-shogird an’anasini rivojlantirish — tajribali ustalarning bilim va ko‘nikmalarini yoshlarga o‘rgatish zarur.
3. Mahalliy va xalqaro ko‘rgazmalarda ishtirokni kengaytirish — bu oymakorlik san’atini targ‘ib qilishga xizmat qiladi.
4. Hunarmandlar uchun zamonaviy asbob-uskunalar bilan ta’minlangan markazlar tashkil etish — ish samaradorligini oshirishga yordam beradi.
5. Raqamli texnologiyalar yordamida o‘ymakorlikni hujjatlashtirish va targ‘ib qilish — veb-saytlar, ijtimoiy tarmoqlar orqali keng auditoriyaga yetkazish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Karimov, I. A. *Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch.* – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
2. Qodirov, B. *O‘zbek xalq amaliy san’ati tarixi.* – Toshkent: O‘zbekiston, 2004.
3. Jo‘rayev, A. *O‘zbek oymakorlik san’ati.* – Toshkent: Fan, 1999.
4. “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” – Toshkent: Milliy ensiklopediya nashriyoti, 2002.
5. Rasulov, D. *Xalq hunarmandchiligi va zamonaviy dizayn.* – Toshkent: San’at, 2015.
6. Matyoqubov, O. *Milliy hunarmandchilik an’analari.* – Samarqand: Zarafshon, 2018.
7. Internet manbalari:
 - www.savol-javob.com – O‘zbek amaliy san’atiga oid maqolalar.
 - www.ziyouz.uz – O‘zbek madaniy merosi va san’atiga bag‘ishlangan resurslar.